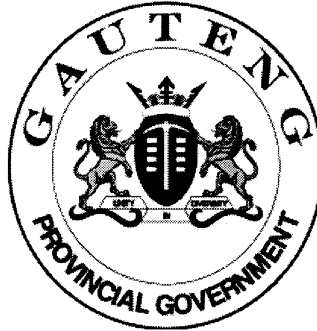

**SENIOR CERTIFICATE
EXAMINATION
*SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN***

**FEBRUARY / MARCH
*FEBRUARIE / MAART***

2007

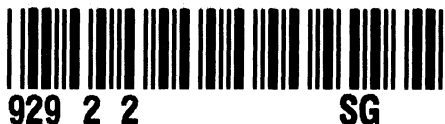
**SEPEDI LELEME LA
TLALELETŠO
MAEMO A GO
LEKANELA**

Lephephe la Bobedi

SG

929-2/2

SEPEDI ADDITIONAL/SECOND LANG SG: Paper 2

**18 pages
18 bladsye**

X05

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

KGORO YA THUTO YA GAUTENG
DITLHAHLOBO TŠA MAREMATLOU

SEPEDI LELEME LA TLALELETŠO
MAEMO A GO LEKANELA
(Lephephe la Bobedi)

NAKO: diiri tše 2

MEPUTSO: 80

DITAELO:

- Lephephe le arotšwe ka dikarolo tše TLHANO e lego A, B, C, D le E.
- Karolo ye nngwe le ye nngwe e na le ditsopolwa tše NNE tše di nago le meputso ye 40.
- Araba dipotšitšo tše PEDI fela go tšwa dipukung tše o ithutilego tšona.
- Ngwala ka bothakga ka mongwalo wa go balega.

KAROLO YA A
DIRETO

POTŠIŠO 1

Senakangwedi: 5 – D.M. Mampuru

Bala ditsopolwa tše di latelago ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Lelalaphaephe

Ba mmolaiša phefo ya kgakanego,
A itira setseketseke,
Goba a fetwa ke riba la bophelo. 3
O fetogile mohlaki
A nyentšha bontši
A nkgela meloko bokapodile, 6
Phetšong a ingala,
A ba mohlokaboyo mošiabatho

- 1.1 Ke bomang bao ba bolaišago lelalaphaephe phefo ya kgakanego? (2)
- 1.2 Moreti o ra go reng ge a re ba mmolaiša phefo ya kgakanego? (2)
- 1.3 Ke ka lebaka la eng seretwa se fetogile mohlaki. (2)
- 1.4 Na o bona seretwa se dirile gabotse ka go ingala. Thekga karabo ya gago. (2)

1.5 Tšweletša maikutlo a moreti setsopolweng se. (2)

Setsopolwa B

Mponele ngwanaka

Ge e le wa ka o bonagetše,
Sa ka sereto se retilwe,
Thari ke boile ka ye kgolo.
Wa gago o kae mosadi,
Metangtang yona o feditše

Ikele ka noši kgarebe,
Bosading bja gago o kgarebe.
Wa ka o lapišitšwe ke leromo,
Mponele ngwanaka hle!

1.6 E ka ba moreti o be a dirile eng ge a tla retwa? (2)

1.7 Na wena o bona e le taba ye botse gore motho ge a dirile tše botse a retwe?
Thekga karabo ya gago. (2)

1.8 Lebaka leo le dirago gore moreti a gane ge ngwana wa gagwe a rongwa ke lefe? (2)

1.9 **Go thwe 'makhura a ngwana ke go rongwa.** Na moreti o dumelelana le taba
ye? Tsopola mothalotheho wo o thekgago karabo ya gago. (2)

1.10 Hlaloša kgopolo ye e tšweletšwago ke mothalotheho wa bohloko. (2)

Setsopolwa C

Moriti wa ka

Go bohloko bjang, go buša, o sa buše!
Go bose bjang go buša, o sa bušwe!
Go bohloko bjang, go rata, o sa rate! 3
Go bohloko bjang, go ratwa, o sa rate!
Go bohloko bjang, go fiwa, wa amogwa!
Go bohloko bjang go ipitša motho, o se motho! 6

1.11 Go bohloko bjang ke sereto sa mohuta mang? Thekga karabo ya gago ka lebaka. (2)

1.12 Ke ka lebaka la eng moreti a boeeditše mantšwana a 'go bohloko bjang'? (2)

1.13 Efa mohlala o tee mo bophelong moo motho a ka fiwago selo morago a se
amogwa. (4)

1.14 A o kwana le kgopolo yeo e tšweleditšwego mothalothehong wa boraro? Fahlela
karabo ka lebaka leo le kgodišago. (2)

Setsopola D

Meritimebedi	
Meriti ye mebedi lefastereng la ka!	
Mongwe moriti, mong o tsebja ke mosadi:	
Ke moriti, o swana le mong wa wona.	3
Ka bokopana, le ka boso, ba a swana;	
Ka kgang, le ka swele, ba a swana;	
Ka boradia, le bobe, ga ba fapane felo.	6
Moriti tenang, o ntshofatša pelo ya ka, e šweufetše!	
Nna le wena, go amogetšwe mang pele fa?	
Ke mang yo, lefastereng la ka, mosadi?	9

- 1.15 Na meritimebedi ke sereto sa mohuta mang? (1)
- 1.16 Moreti o re o bona meriti ye kae? (1)
- 1.17 Na moreti o re moriti o swana le mang? (1)
- 1.18 A moriti wo, o ntshofatša pelo ya moreti ka tsela efe? (2)
- 1.19 Tšweletša morumokwano wa go thoma le wa mafelelo setsopolweng se. (2)
- 1.20 Wena o gopola gore mo go moriti le moreti go amogetšwe mang pele? Thekga karabo ya gago. (3)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: [40]

**KAROLO YA B
TERAMA**

POTŠIŠO 2

A mo swina ngwanana'thakana – M.S. Serudu

Bala ditsopolwa tše di latelago ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Lekope (<i>O sentše sefahlogo</i>):	Ke kgale ke bona gore taba ye e tla fihla kgole.
Mologadi (<i>Ka go makala</i>):	Na ke taba efe yeo o bolelago ka yona?
Lekope:	Ai! Ke a bona ba nkganyogela lehu!
Mologadi (<i>O mo tomoletše mahlo</i>):	Na o bolela ka bomang, Peba?
Lekope:	Ke ra tšona dihlolanyana tše tša gago.
Mologadi (<i>Ka go ngaletša</i>):	Ke go bitše mang ka gore šefa o re ke na le dihlola. O reng o sa phule sekutu boladu bja tšwa?
Lekope (<i>A dulela pejana setulong</i>):	Hlwaya tsebjana tšeo tša gago. Ke re ke lapile. Ba ntshenyeditše go lekane. Ga ke sa ba nyaka ka mola kgwebong ya ka.
Mologadi (<i>O ngangabetše</i>):	Gape ga se be wa mpotša se e lego taba. Kootse o bolela ka bomang ge o realo?
Lekope:	Se ikgantšhe, o a tseba gore ke bolela ka mesorotwana ye ya gago e bapalago ka maatla a ka.
Mologadi (<i>Ka swele</i>):	Atšhi! Re tla topelwa ke bofšega. O se re ge o bapala ka tšhelete le metlabo ya gago wa fega bana ba ka molato. Gona ge ba eja lehumo la papabona molato ke eng?
Lekope (<i>O befetšwe, o goragora setulong</i>):	O reng? O re ke ja tšhelete le metlabo?

- 2.1 Na ke taba efe ye go bolelwago ka yona mo? (2)
- 2.2 Ke bomang bao Lekope a rego ba mo kganyogela lehu? (2)
- 2.3 Mologadi o re ke ka lebaka la eng a bitša Lekope monna tena? (2)
- 2.4 Mologadi o ra go reng ge a re Lekope a phule sekutu boladu bo tšwe? (2)

2.5 Na Mologadi o re Lekope o iša kae tšhelete?

(2)

Setsopolwa B

Matonya:	Ditaba tša gago di befile. Monna wa gago o lešitšwe. Ngwanenyana yo o rego o fela o ekwa gore o mo nametša sefatanaga sa gago, o nyaka lehumo le la lena. Le gona o tloga a fadile e le ruri.
Mologadi (<i>Ka go itšhokiša</i>):	Bjale o ka se leke go sokolla pelo ya monna yo, mong wa ka?
Matonya:	Ke tla leka, fela ka ge ke boletše, o tloga a fahletše kudu le gona o mo lešitše moratišo wo bogale kudu.
Mologadi (<i>O ntšhitše mahlo</i>):	Leka hle! Leka re mpe re palelwe re lekile.
Matonya:	Le ge nka leka, khutšo yona ka gae ga ke bone e tla hlwa e eba gona. Ga ke nyake go go utela selo goba ke tšee kgomo ya gago ka bofora. Ditlhako tša ka di re se se ilego se ile, mogatša' kgoši o tšeešwe ditšwalo
Mologadi (<i>O gakanegile</i>):	Ke gore monna yo o tloga a babaletše a rata go ntlhala ke le kaaka! Ke tla tšea eng ka bea ge tlhalo e le bogoboga bjalo!
Matonya:	Moo o a rereša, ka segagešo tlhalo ga e tsebje. Fela ka ge se sengwe le se sengwe se na le mathomo, le yena šo e tla ba mothomi wa taba ye mo motseng wa rena wa Morabane.
Mologadi:	Seo se ntshwenyago ke gore le bana ba ka o šetše a ba rakile ka kua lebenkeleng. Ge nka be a upše a rake nna ke sego madi a gagwe.

2.6 Lebaka leo le tlišitšego Mologadi ga Matonya ke lefe?

(2)

2.7 Na Matonya o file Mologadi karabo efe?

(2)

2.8 Na o bona e ka dihlare di ka sokolla pelo ya motho? Fahlela karabo ya gago.

(2)

2.9 Ge o be o le Lekope o be o tla dirang ge o ekwa gore mosadi wa gago o go tšwela ngakeng?

(2)

2.10 Ke taba efe yeo ba rego Lekope e tla ba mothomi wa yona motseng wa Morabane?

(2)

Setsopolwa C

Mmatlala:	Tshwarelo, Papa. Tšwela pele.
Lekope:	Ge a seno fihla o napile o dula fase re itšeela magang a sethaka, ga go molato. Morago ga moo o napile o re o bone Mologadi ka ga Matonya.
Mmatlala (<i>O itiwa ke letswalo</i>):	O re ga Matonya?
Lekope:	Gona fao. Aowa, le nna ga se ka ke ke mo iša kua le kua. Ke dio mo leboga a napa a sepela.
Mmatlala:	Aowa, Papa, o dirile phošo. Gape nka be o ile wa mmotšišiša gore o hweditše Mologadi le Matonya ba dirang.
Lekope:	Taba yeo ga se ke ya ntlela ka pela. Ke dio leboga ge a ntomile tsebe gore o bone mosadi yoo ga Matonya.
Mmatlala:	Na le be le kwane gore a yo bonana le moisana yoo wa ngaka?
Lekope:	Re kwana kae? O swanetše go ba a rerišane taba yeo le barwa ba gagwe.
Mmatlala:	Ke semaka ruri. Gape mosadi ga a swanela go bonana le matwetwe ka ntle le tumelelo goba kwano le monna wa gagwe. Ge e le mosadi yo mokaaka, na yena taba yeo ga a e tsebe?
Lekope:	O a e tseba taba yeo, o dio itlhakantšha hlogo. Fela ga ke makale ge a dirile taba ya mohuta woo. Matšatši a le go mpona ga a sa mpona. O itirela boithatelo. O itiša a ikgoroša. Ke kgolwa gore le go nwa o šetše a thomile go nwa madila.

- 2.11 Na Matonya yo go bolelwago ka yena mo ke mang? (1)
- 2.12 Ke ka lebaka la eng Mmatlala a itiwa ke letswalo ge ba re Mologadi o bonwe ga Matonya? Efa boikgopolelo bja gago. (2)
- 2.13 Na le wena o bona Lekope a dirile phošo ka go se botšiše gore Mologadi le Matonya ba be ba dirang? Thekga karabo ya gago. (2)
- 2.14 Na ke therešo gore Mologadi o be a sa swanela go ya ngakeng ka ntle le tumelelo ya Lekope? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 2.15 Lekope o re ke mabaka afe ao a dirago gore a se makale ge Mologadi a dirile taba ya mohuta wo? Efa dintlha tše THARO. (3)

Setsopolwa D

Mologadi:	Sepela le dithuri tšeo tša gago. Nna o ka se nkgone. O tlogele bana ba ka, ka gore le tlwaetše go dira bana ba batho dithuri tša go le šomela!
Nadinadi (<i>O bolela a le kgojana</i>):	O go swinne Lekope! O tla šala o eja nta o šeba ka legai. (O a sobelela.)
Segola (<i>O lebeletše mmagwe</i>):	O se ke wa tshwenyega, Mma. Bale ba ka se dire selo. Ge e le tate yena, o wetše masobelong a motšoko. Selo sela a rego ke mosadi se tlo mmintšha mmantshegele.
Modupi:	Ke nkajamonkanona! Yena o nyaka go hula mokgalabje yo morago ga moo a mo lahlele kua bjalo ka sesohlo.
Mologadi:	Ijoo! Motho! Ge Lekope a ba rogile, ba reng ba tliša molato go nna ka gore šebao ba bile ba a tseba gore ga a sa dula mo?
Segola:	Ke go re kodutla fela! Ba be ba nyaka go kgonthiša gore maaka a bona a a šoma na. (<i>Setunyana.</i>)
Mologadi:	A re di tlogeleng bana ba ka, Modimo o phala baloi. Bjale bana ba ka, ke nyaka gore le be banna. Nyakang mešomo le katologe mokgalabje yola. Basadi bale ba lena re tla ba goroša, go ka se pale selo.
Modupi:	Moo o a rereša, Mma, fela mokgalabje o swanetše go re abela karolo ya rena ya bohwa bja gagwe. A ka se bo fe selo sela.

- 2.16 Na ke bomang bao ba rakwago mo, gona ba be ba tlile go dirang ka fao? (4)
- 2.17 Nadinadi o šupa eng ge a re Mologadi o tla šala a eja nta a šeba ka legai? (2)
- 2.18 E ka ba Lekope yena o be a dula kae ka nako yeo? (2)
- 2.19 Na o bona e le kgopolo ye botse gore Lekope a abele bana ba gagwe bohwa a sa phela? Thekga karabo ya gago. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA B: [40]

**KAROLO YA C
PADI**

POTŠIŠO 3

Nnete fela – M.A. Kekana

Bala ditsopolwa tše di latelago ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Ngwagola pakeno, Karabo yo a bego a dula Gauteng lebakeng leo o kile a tla gae mafelelong a beke ye nngwe ka go tlo ba hlola matsogo. Mantšiboa a Mokibelo rrabo o ile a bontšha a sa ba nyake moo gae, yena le Bubbles. O ile a ba thetsetša go ya pontšhong. Karabo o be a sa rate go ya. Fela ka go bona phišego ya mokgalabje o ile a se rate go mo nyamiša ka gore o be a sa tšo mo thakgatša ka go mo tlatša go reka sefatanaga se sefsa. Ka fao o ile a se gane. Efela o rile ge a seno tloga gae le Bubbles a ya go mogwera wa gagwe a mo kgopela gore a felegetše Bubbles pontšhong yeo. A ba nea le sefatanaga, yena a gomela gae ka thekisi. A potologa ngwako ka morago a tsena ka phopošing ya gagwe ka lefastere le a le tlogetšego le butšwe ge a tloga mankgapele. A tsena dikobong. O be a ikemišeditše go robala. Fela mantšu a lego ditabeng ka phopošingtulelo a ile a mo hloba boroko.

- 3.1 Ke ka lebaka la eng Noko a be a sa nyake bana ba gagwe ka gae mantšibueng a letšatši leo? (2)
- 3.2 Ke eng seo se ilego sa gapeletša Karabo go ya pontšhong? (2)
- 3.3 Hlaloša ka methaladi e MEBEDI gore go diragetšeng morago ga gore Bubbles le Karabo ba tloge gae? (4)
- 3.4 Na ke eng seo se ilego sa hloba Karabo boroko? (2)

Setsopolwa B

Ge a etšwa matsenong a kgašo, ke ge Bubbles a lemoga dilo tše pedi. Gore o be a phošitše kudu ge a ile a nagana gore go tllilo ba bonolo kudu go lokolla sengwalwa sela sa kotsi diatleng tša Ariel Meso. Le gore o be a iphorile ge a be a nagana gore go tseba Ariel Meso ka nama e tla ba tiragalo ye e thabišago go yena, gobane ye e mo nyamišitše go feta polelo. O be a se sa tseba mo a thomilego le mo a tla fetšago, o be a ikwa gampe ge a nagana gore o ile go fihla a hlalosešša bakgalabje bale ba mo letilego ka phišego kua gae ka go reng.

"Bubbles ngwanaka, ga se wa ka wa nnyamiša ka selo mehleng ka moka. Mme se thome mamohla mola ke go tshephile ka tsela ye. Ka moka mo re holofetše wena go lokolla sengwalwa sela. O a tseba gore se kotsi gakaakang go rena. Ka fao o swanetše go boelela go Meso ..."

- 3.5 Ke dilo dife tše PEDI tšeo Bubbles a di lemogilego ge a etšwa matsenong a kgašo? (4)
- 3.6 Ke ka lebaka la eng bakgalabje ba be ba letetše Bubbles ka phišego? (2)
- 3.7 Na sengwalwa se fihlile bjang matsogong a Ariel? (2)
- 3.8 Sengwalwa se se be se le kotsi bjang go Masindikheithi? (2)

Setsopolwa C

Monagano wa Bubbles o be o tloletše go ikgoboketšeng ka pela o iphahlele: "Ga-ga ke-ke tsebe se o bolelago ka sona bjale." A bolela a gagaetša nke ke motho a nyaka lešoba la go tšhaba moo a phonyokge.

"O a tseba." Ke Ariel a bolela a šupa ka monwana a gatelela.

"Aowa!"

"Bona mo, ga ke setlatla bjalo ka ge o nagana. Selo sela sa go utswiwa ga sengwalwa ke morero wo o o tsebago gabotse wena, e bile o kgathile tema go wona. Ganetša?" A realo ka tlhohlo.

"Nna kae? Aowa ..." Mahlo a be a kgabakgaba ka megokgo ge a realo.

"O ikwešitše ka boomo go dira gore tlhokomelo ya ka e tloge sengwalweng sela, ke moka bagwera ba gago ba tla ba se tšea."

"Aowa!" A goelela megokgo e falala ka go rata go tšwa bohlokong bja go kwa go lemogwa ga gagwe.

- 3.9 Hlaloša ka methaladi e MEBEDI seo se hlotšego phapano gare ga baanegwa ba babedi ba. (4)
- 3.10 Na e ka ba ke therešo gore Bubbles o kgathile tema morerong wo go bolelwago ka wona? Tiišetša karabo ya gago. (2)
- 3.11 Ke eng seo se llišago Bubbles? (2)
- 3.12 Temana ye e tšweletša Ariel e le motho wa mohuta mang? (2)

Setsopolwa D

Ge Ariel a seno tloga Bubbles a itshwarelela ka go hlwekiša ka ngwakong. Morago ga seo a hwetša a sa tsebe gore a direng. A phetha ka go tiela rragwe.

"Bubbles, o tlile go tsena kotsing ge o ka no fela o swere ka tsela yona yeo. Se dumele go hlakantšwa hlogo ke lerato. Lerato ga se selo ke kgodi, le a timetša e bile le a feta, ga le swarelele. Nagana ka dilo tše bohlokwa bophelong bja gago. Polokego ya gago le thoto ye ya ka ye e lego lefa la gago. Nagana ka Kwena yo a go hlankelago leratong la gagwe, Ariel a ka se tsoge a go diretše ka go lekana le yena. Nagana ka morero wa lena wa lenyalo. Ikgopolele."

"Tate," ke Bubbles a fegelwa, "ke a nagana. Ke gopotše ka dilo tšohle tše, fela ga go thuše. Ariel o na le maatla a go ntebatša tšona le ge ke sa rate."

"Bubbles babalela bophelo bja gago. O tseba gabotse gore ge o ka etša Karabo *sindikheithi* e tlilo go go ntšha kotsi ..."

- 3.13 Na ka nako ye Bubbles o be a le kae le gona a ile go dirang? (3)
- 3.14 Na o dumelelana le taba ya Noko ya gore lerato ga se selo, le a timetša e bile le a feta? Efa boikgopolelo bja gago. (2)
- 3.15 Ke dilo dife tše bohlokwa tše Noko a rego Bubbles a nagane ka tšona a le bale ka lerato. Efa tše THARO. (3)
- 3.16 Karabo yena o be a dirile eng ge ba re Bubbles a se ke a mo etša? (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: [40]

**KAROLO YA D
DINONWANE**

POTŠIŠO 4

Moepathutse – S.A. Makopo

Bala ditsopolwa tše di latelago ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Ke matswale a thibela ngwetši go gomela morago.
Keleketla!
A boifa gore a ka bona diphiri.
Keleketla!
Yola ge a goroga lapeng.
Keleketla!
A makatšwa ke koša ge e galagala!
Keleketla!
Hlogo e tletše lapa e binabina!
Keleketla!
A re kgare lau a kitimela go matswale.
Keleketla!
Ka pelong e le letšhogo fela.
Keleketla!
A re lehono gona ke bone mehlolo.
Keleketla!
Kganthe hlogo yela e mo šetše nthago.
Keleketla!
E mo šetše nthago e pshikologa bjalo ka boloko bja
khunkhwane.
Keleketla!
Ge a theogela ka moeding le yona e a mo latela.
Keleketla!
Ge a namela mmoto e sa mo šetše nthago.
Keleketla!
A taba ya semaka lena!
Keleketla!
A fihla mo go lego molatswana o ela meetse.
Keleketla!
A o tshela a nyogela ka mošola.
Keleketla!
A re go nyoga a gadima morago.
Keleketla!
A bona hlogwana yela e kgokologela ka meetseng.
Keleketla!

- 4.1 Ke ka lebaka la eng mmatswale a be a thibela ngwetši go gomela morago? (2)
- 4.2 Ka methaladi e MEBEDI hlaloša gore ngwetši e rile ge e fihla gae ya hwetša go le bjang? (4)
- 4.3 Na go ile gwa direga eng ge ngwetši e tšhaba? (2)
- 4.4 Na go ile gwa direga eng ge hlogwana e fihla nokeng? (2)

Setsopolwa B

Kgauswi le sefero seo go be go metše mohlare wo mogolo wa dikenywa tše dibosebose. Mohlare wa gona o be o bušwa le go laolwa ke mong, Mokadiathola ka noši. Go be go se motho yo a dumelelwago go kgwatha dikenywa tša wona ge di budule, yo mogolo goba yo monyenyanane. Ke yena Mokadiathola ka noši a bego a na le maatla a go kgela bana le basadi ka nako ya gagwe. Nakong ya ge mohlare o thomile go butšwa Mokadiathola o be a hlwa kgauswi le mohlare wo, go kgonthiša gore ga go batamele motho moo.

Ešita le dinonyana tša legodimo le tšona dikgogo di be di sa fiwe sebaka sa go kotama godimo ga mohlare wo wa Mokadiathola.

Go ile, go ile, Mokadiathola a swanela go tšea leeto la kgojana, gomme a tlalelwa ge a gopola gore mohlare wa gagwe wa dikenywa tše bose o tla dišwa ke mang go fihlela ge yena mong a boa.

Mokadiathola a iša mogopolo kua le kua, mme mafelelong a bona go le kaone go kgoboketša basadi le bana ba gagwe ka moka, a ba fe molao ka mohlare wa gagwe.

- 4.5 Na dikenywa tša mohlare wo di be di beetšwe mollwane ofe? (2)
- 4.6 Ke ka lebaka la eng Mokadiathola a be a ehlwa kgauswi le mohlare wo ge dikenywa di thomile go butšwa? (2)
- 4.7 Ke eng seo se bego se tlaletša Mokadiathola ge a swanetše go tšea leeto? (2)
- 4.8 Mafelelong Mokadiathola o bone bokaone e le go dirang? (2)
- 4.9 Ke molao ofe wo Mokadiathola a o filego basadi ba gagwe pele a tšea leeto? (2)

Setsopolwa C

Tau ya re go mmutla: "Kadi, wena morwa' Masekana, ka mo ke swerwego ke tlala ka gona, ke bona gore ke upše ke go sware ke go je!"
Mmutla ge o ekwa mantšu ao wa makala wa re: "Aowa hle, tau, o ka napa wa ja serathana se sebjalo ka nna?"
Tau ya buša ya re: "Ke re ke a go ja monna, ga o kwe na?"
Ke ge mmutla o re: "Ke a go kwa o re o swerwe ke tlala. Eupša o ka se khore ge o ka ja nna. Ntese ke go direle leano la go hwetša nama ya go nona ... A re epe molete. Ge re feditše, wena o tsene ka gare ga wona. Ke tla go khupetša ka mabu gore go šale hlogo ye ya gago kgakala. Eupša o šene meno, o budulale tše o ka rego o hwile. Nna ke tla sepela ka yo bitša maphoofolo ohle ka re: 'Kgothekgothe, etlang ke le botše! Molao o hwile, re tla phela le go bapala ka go iketla!" Ge maphoofolo ka moka a kgobokane mo, go tla thoma nna ka go raga ka re: 'Helenke! Helenke! Re tla bapala re iketlile! Molao o hwile le mong wa wona! Re tla phela ka boiketlo!"

- 4.10 Ke eng seo se bego se gapeletša tau go ja mmutla? (2)
- 4.11 Na mmutla o ile wa phologa bjang dinaleng tša tau? Efa dintlha tše PEDI. (4)
- 4.12 Ge molao o hwile, mmutla o re ba be ba tla kgona go dirang? Efa dintlha tše PEDI. (2)
- 4.13 Mmutla o be o šupa eng ge o re molao o hwile? (2)

Setsopolwa D

Nna ke bona gore ge re tsoma re le babedi, ga re tšwe tema. Ka gona bokaone ke gore ge nna ke eya thoko ye, wena o lebe thoko ye nngwe. Letšatši le tla re ge le rapama, ra gahlana, ra bontšhana seo re hlwelego re se dira."

:Aowa, mogešo o opile kgomo lenaka," gwa fetola phukubje.

Ke nnete ka le le latelago phiri ya leba bowelatšatši, gomme phukubje ya leba borwa.

Bjale ge phukubje a ntše a ralala le sethokgwa, a wela tsela ya dikoloi. A sa ipotšiša gore na tsela yeo e ka be e lebile kae e etšwa kae, a bona karikana e tšwelela kua kgole.
"Karikana yela e tšwelelago e tla ka ya nkhutšiša mosepele. Ke tla itahlela mo gare ga tsela tše nkego ke hwile. Ke tseba motho. O tla ema, a hloma nke ke hwile, a ntahlela godimo ga karikana. Moo ke bonago gore bjale ke lapologile, ke tla fologa ka tšhaba. "Ke phukubje yeo ge e nagana ka mahlajana a yona.
Aowa, karikana yela ya ditonkana ya batamela, Monyekarikana ge a re mahlo tloga, o bona phukubje e rapaletše mo tseleng. A emiša karikana ya gagwe.

- 4.14 Ke lebaka lefe leo le gapeleditšego phiri gore a tšee sephetho sa gore ge ba ile go tsoma ba se lebe thoko e tee? (2)
- 4.15 O bona sephetho se sa mo 4.14 e le se sekaone? Thekga karabo ya gago. (2)
- 4.16 Na phukubje o rile go bona karikana a dirang, gona o be a direlang seo? (4)
- 4.17 Ke ka lebaka la eng mongkarikana a ile a latswa phukubje ka sebepi pele a e topa? (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: [40]

**KAROLO YA E
DIKANEGELOKOPANA**

POTŠIŠO 5

Go tseba mang? – H.H. Ramokgopa

Bala ditsopolwa tše di latelago ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

MmaDineo: "Lehu le a bitša hle batho tenang. Mpho ke rile ke re a mpiletše Mabitša a no re: 'roma nna.' Ge e le fa ke be ke sa rome yena. Bjale šifa ga a fihla mo a rilego ke mo rome, le ka gae ga a fihla. Nna ga ke tsebe gore ke tla reng go Tšhelopo." Mosadi yoo wa batho a kgrapha sello, dikeledi tša ba tša fihla seledung.
Ge Dineo le tatagwe ba boa gomme ba bona lešaba la batho ka gae, bona ba be ba hloma eka e sa le la maabane la go tlo kgopela Nubejara. Aowa! tše ke dišele tše. Lethabo le ba bego ba le go lona la fela ka bonakonako, difahlogo tša bona tša ribega. Dineo yena ya ka o tla gafa ka pelo bohloko, a ba a dio lahla mokgoši, gomme ba mo lesa bjalo gore a potliše pelo. Ka morago ba mo iša ka phapošing ya mmagwe gore a khutše ka gona.

Tšhelopo a re go mogatšagwe: "Ke tsogile ke ekwa gore se sengwe se tlo re diregela sa go se be botse. Gape le mantšiboa ga ke a robala gabotse le ge ke be ke sa rate go go tsoša. Go robala e bile go phapharega nako le nako. Aowa, ga go se re ka se dirago, mogatšaka: A re ikhomotše ka gore tše ke tša bophelo."

MmaDineo: "Aowa, ga go molato; thato ya Modimo e diregile. A go tumišwe leina la Modimo." Eupša pelo ya gagwe e be e le bohloko kudukudu. Ka nako ye nngwe a ipea molato.

- 5.1 Na lehu le ba rego le a bitša, le be le biditye mang le gona le mmoditye ka tsela efe? (4)
- 5.2 Na Dineo le tatagwe bona ba be ba gopola gore batho bao ba tletšego ka lapeng ba tlile go dirang? (2)
- 5.3 Ke ka lebaka la eng MmaDineo a be a ipea molato? (2)
- 5.4 Temana ya mafelelo e tšweletša MmaDineo e le motho wa mohuta mang? (2)

Setsopolwa B

Ge MmaSefolo a sa dutše gona fao lapeng, gwa tšwelela monna yo mongwe a swere lekokoko le dikobjana tša Albertina, a fihla a di bea pele ga mosadi yoo wa gaSefolo.
 "He! Mong a dikobo o kae? Ngwanaka o kae batho?"
 Monna yola Ratšhidi a no dula fao a sa bolele selo, le yena a gakanegile gore o tlo hlalošetša mosadi yo eng, bjang, ka gobane ga a bona selo, o no kwa ka bana ge ba mmotša, le gona Sefolo ga a bonale ka mo gae. A re: "Na Sefolo o kae?"
 MmaSefolo: "O re Sefolo o kae? Na ga o tsebe gore Sefolo mo gare ga beke ga a gona mo gae? Ga o tsebe gore Sefolo o a bereka? O palelwa ke eng go mpotša tša lapa le ka gore ke gona, wa no re Sefolo o kae, Sefolo o kae? Ngwanaka o kae?"
 Bjale MmaSefolo o be a bolela a galefile. Ya ba ka nako yeo basetsana ba tsena ka lapeng ba swere Tryphina ka mo le ka mo. Banna le basadi ba tikologo yeo ba be ba šetše be tletše ka lapeng la gaSefolo, ba bangwe ba botšiša gore go diregile eng. Banenyana ba bangwe ba bao ba bego ba ile nokeng le ba ba gaSefolo ba be ba šetše ba phatlaladitše taba ka magaeng a bobona gore Albertina Sefolo o nwetše ka meetseng kua nokeng a napa a se sa boa.

- 5.5 Ke mang monna yo a swerego diaparo tša Albertina, le gona mong wa tšona yena o be a le kae? (2)
- 5.6 E ka ba ke eng seo se galefišitšego MmaSefolo? (2)
- 5.7 Ke ka lebaka la eng basetsana ba swere Tryphina ka mo le ka mo? (2)
- 5.8 Batho ba ba tletšego ka ga Sefolo bona ba be ba tlile go dirang? (2)

- 5.9 Na ke tshwanelo gore MmaSefolo a galefele monna yo ka tsela ye? Tiiša karabo ya gago. (2)

Setsopolwa C

Ka beke ya bobedi ya kgwedi e mpsha a boela ga Sefala; a galefile mosadi e moswana, a re ge a sa humane dinku tšeo o tla gapa ditonki, o tla no bona gore o dirang ka tšona. A fihla moo a hwetša mogatša Sefala, gomme yena a re: "Sefala o tlile a tšewa ke maphodisa mo ka morago ga matšatši a mararo ge o be o le fa, ba re yena le banna ba bangwe ba utswitše dikgomo tša Maburu bofeefee. Ra šala re ekwa gore ke maphodisa a Mmaseritšhane thoko yela ya Mara Beiseng. Ka morago ga matšatši a mabedi ba boa gape, e le maiiši a mabedi le lephodisa la Mosotho. Ba mpošiša ka mangena a dikgomo tšeo ba rego di utswitšwe."

MmaSerwadi: "Bjale la feletša kae ka taba yeo?"

MmaSefala: "Ka ba botša gore nna ga ke tsebe selo ka mangena ao ba a bolelago; le tšona dikgomo ga ke tsebe selo ka ga tšona. Ba se nkgolwe; ba tsena ka mo ngwakong ba putuka, ba dio lahlela dilo kua le kua, eupša ba se bone selo. Le ge go le bjalo ba se kgotsofale, ba ntlahlela ka gare ga khwelakhwela ba sepela le nna ba nkiša gona moo Mmaseritšhanel"

- 5.10 Ke ka lebaka la eng MmaSerwadi a galefile? (2)
- 5.11 Ke eng seo MmaSerwadi a bego a re o tla se dira ge a fihla ga Sefala? (2)
- 5.12 Na o bona sephetho se sa 5.11 e le se sekaone? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 5.13 Ka methaladi ye MEBEDI hlaloša gore MmaSerwadi o hweditše ditaba di eme bjang ge a fihla ga Sefala. (4)

Setsopolwa D

Ngwageng wo o latelago monna yola wa go dula le Sewela a bona gore taba ya go dula ka lapeng le ga e kwagale. O tla reng go dula ka lapeng le beng ba lapa mola bona ba le tšwetše? A napa a laelana le Sewela le mokgekolo a re o ya go tsoma mošomo Makgoweng. Mokgekolo a re: "Makgoweng o ya go nyakang? O hlokgang mo? Re tla šala re thušwa ke mang go se na monna ka mo? Lapa na ga le botse le na le monna a no fela a popoduma ka ngwakong? Lapana la basatšana le ka phetha dilo ka moka?"

Morwa Sethula a phegelela ka gobane le bona bana ba ba Sewela ba babedi ga se ba gagwe. Yena ga a na peu ka lapeng leo, ga a ntšha selo se se ka mo tlemelelago lapeng leo. A sepela, ya ba ke ge a ile, le la nankhono.

Ge ba feditše meraka ya bona, ba agile le mašakana a bona a diruiwa tšeo ba bego ba di abetšwe, barwa ba mokgekolo le bona ba laelana le basadi ba bona gore ba ya go tsoma mešomo kua ditoropong, ka gobane bjale diruiwa mola di abagantšhwago ga di sa bonala bontši; di tla fela ge ba lebeletše tšona fela. Le mokgekolo ba lala ba mo laetše mohla ba tla tsoga ba namela.

- 5.14 Ke bomang bao ba rego ba tšwetše lapa la bobona, gona ba le tšwetše ka lebaka la eng? (3)
- 5.15 Monna yo a dulago le Sewela ke mang? (1)
- 5.16 Ke mabaka afe a MABEDI ao a bego a gapeletša monna wa Sewela go ya makgoweng? (4)
- 5.17 Seo se dirago gore barwa ba Ngwanammila bona ba ye go nyaka mošomo sona ke sefe? (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA E: [40]

PALOMOKA: 80